

Lotta Ehrnrooth. Glorian Koti 8/1999.

Markku Salon näyttely Läpinäkyvää Galleria Uusitalossa, Lönnrotinkatu 15, Helsinki, 11.8.-12.9.1999

Markku Salo & inspiraation yksinkertaisuus

Lasimuotoilija Markku Salo aloitti uransa sarjatuotantoesineistä, mutta suhde lasiin syveni pian taiteeksi. Vuosittain näyttelyn pitävä taiteilija ammentaa voimansa maalta ja metsästä. Taidelasin rinnalla hän suunnittelee myös käyttölasiä.

Ist der Künstler auch hier, onko taiteilijakin täällä, pohdiskelee Markku Salon gallerian ikkunaa tutkiva saksalaisturisti itsekseen. Nainen ei voisi arvata, että juuri käytävällä harppova, valokuvaajan kameratelinettä kantava, t-paitaan ja farkkuihin sonnustautunut kookas mies on sama ihminen, jonka käsistä ikkunan monimuotoiset lasiteokset ovat lähteneet.

Mutkaton, vähän karhumainen Markku Salo on kaukana eteerisen, hieman hankalan ja itsetietoisen taiteilijan prototyypistä. Hänellä ei näyttäisi olevan tarvetta itsekorostukseen. Miksi olisikaan: työ puhuu puolestaan.

Heinäkuisena maanantaina Muotohuoneessa, suunnittelijan työtilassa Nuutajärven Lasikylässä, on kiire, sillä siellä valmistellaan elokuussa helsinkiläisgalleriassa avattavaa Läpinäkyvää-näyttelyä. 45-vuotias Markku Salo tunnetaan ututterana, tiuhaan tahtiin näyttelyitä pitävänä taiteilijana. Viime vuonna hänen töitään oli esillä Punkaharjun Retretissä, ja paraikaa hän on mukana Global Art Glass –triennaalissa naapurimaassa, Borgholmin linnassa Öölannissa. Muut suomalaiset osallistujat ovat Annaleena Hakatie ja Oiva Toikka.

– Ruotsin kuningaspari avasi triennaalin, Minulla oli pieni juttutuokio kuningatar Silvian kanssa. Hän suhtautui lasimuotoiluun suurella kiinnostuksella ja tuntui tietävänkin siitä aika lailla, Markku Salo kertoo.

Eikö tiivis näyttelytahti rasita?

– Salaisuus on siinä, että minä yksinkertaisesti pidän näyttelyistä. On aina kutkuttava saada kuulla määräpäivä, johon mennessä pitää olla valmista. Kun vielä viime hetken lähestyessä löytää työhön sen jujun... kyllä siinä viimeiset mehut menee, mutta saakin mennä!

Sisältö ennen muotoa

Markku Salo on saanut sekä kuvataiteilijan että teollisen muotoilijan koulutuksen. Hänen uransa lasin parissa alkoi sarjatuotantoesineistä, ja puhuessaan hän erotteleekin muotoilijan ja taiteilijan käsitteet.

– En oikein välittäisi lasitaide-käsitteestä, sillä minulle lasi on materiaali siinä missä muutkin. Sanan sisältö, sen perimmäinen merkitys hämärtyy, jos materiaaliin – välittäjään – kiinnitetään liikaa huomiota. Eihän esimerkiksi puhuta pronssitaiteesta!

– Tuo materiaalin ylikorostus on osasyynä siihen, että lasitaiteilijoiden asema taidepiireissä tahtoo olla hieman ongelmallinen. Sisällön eli sanottavan pitää aina tulla ennen muotoa. Sillä tavalla lasitaide lunastaa itselleen paikan vapaana taiteena. Hakoteillä ollaan, kun muoto kaappaa sanottavasta yliotteen, Markku Salo arvioi omaa alaansa taiteen kentässä.

– Mutta Pohjoismaissa on kyllä hienot lasimuotoilun perinteet, niistä sietää olla ylpeä!

Näyttää ilmeiseltä, että lasimuotoilu on myös mitä suurimmassa määrin tekniikkalaji. Työhuone on paitsi taiteilijan ateljee, myös melkoinen konehuone tai oikeastaan sepän paja suurine koneineen.

Uuneja on useita, totta kai, mutta myös leikkureita, kylmäpyörösaha ja hionta-alustoja.

– Kyllä näiden koneiden kanssa onkin hauskaa pelata, Markku Salo myöntää.

– Tekniikkalaji tämä on sikälikin, että ala kehittyy paljolti uusien tekniikoiden kautta. Kun keksitään jotain uutta valmistusprosessiin, se heijastuu oitis lopputuloksessa.

Muotoilua muille ja itselle

Omassa näyttelyssä saa puhua suunsa puhtaaksi, mutta sarjatuotantoesineiden suunnittelijana Markku Salo hallitsee myös toimivuuden ja tarkoituksenmukaisuuden. Tullessaan Nuutajärvelle töihin vuonna 1983 hän alkoi heti tehdä ”pitkää sarjaa”.

– Että ei täällä sitten heti ruvettu niin sanotusti taiteilemaan. Ensimmäinen sarjatuotantoni taisi olla tämä Cumulus, sen jälkeen tuli muun muassa Marius-juomalasisarja, jota tuotetaan edelleen. Sen elinkaari on ollut poikkeuksellisen pitkä.

– Yleensä tuotanto ennen pitkää lakkaa, harvat esineet kestävät aikaa loputtomiin. Mutta suunnittelijan ammattitaitoa on myös osata luopua tuotteistaan.

Käsillä on Markku Salon sarjatuotantoa esittelevä kirjanen.

– Ai, tässä on tämä Juno-maljakkoo yhdeksän vuoden takaa. Kyllä minua vähän harmittaa, että tämä lopetettiin. Valmistus taisi tulla turhan kalliiksi.

– Hyvä myynti ei aina tarkoita hyvää tuotetta. Vastaavasti oivallinen tuote voi mennä kehnosti kaupaksi. Etukäteen ei voi tietää! Sarjatuotannossa peruskysymys on usein se, kuinka paljon kompromisseja suunnittelija voi tehdä ilman, että lopputulos kärsii.

Teollinen muotoilu on Markku Salon mukaan suunnittelua muita varten ja muiden tarpeisiin, taiteen saa tehdä itseään varten.

– Suoraan sanottuna siinä ei tarvitse ottaa muita huomioon.

Aikaisemmin Salo teki teollista muotoilua ja taidetta sulassa sovussa limittäin, nyt alueet ovat eriytyneet niin, että vuodesta voi puolikas vierähtää tehtaassa ehdoilla, toinen puolikas vapaan taiteen parissa. Siinä tulee mukavasti vaihtelua.

Nappiin mennyttä suunnittelua

Katseeni poimii ikkunalaudalta pinon Markku Salon suunnittelema Nappi-kynttilälyhtyjä. Tiedän, että sievät, laakeat kynttilälyhdyt koristavat luontevasti jo monia suomalaisia koteja, olemmehan innokasta kynttiläkansaa.

Viime vuonna markkinoille tulleen kynttilälyhdyn suosio ei oikeastaan yllättänyt Markku Saloa.

– Napissahan kiteytyvät onnistuneesti teollisen muotoilun ja sarjatuotannon tärkeät periaatteet. Se on kaunis ja miellyttävä käyttää; valmistus käy melko vaivatta, jolloin lopullinen hinta ei nouse liian korkeaksi; pakkauslaatikko menee pieneen tilaan, jolloin se on helppo lähettää lahjaksi ulkomaillekin. Väreissäkkin on valinnanvaraa, suunnittelija itse luonnehtii luomustaan.

Lasissa lopputulos näkyy pian

Markku Salon mielestä lasin parhaita puolia on se, että se soveltuu vähän kärsimättömällekkin suunnittelijalle. Ajatuksesta on vain lyhyt matka tuotteeksi.

- Lasi ei odota! Uunista tulee sulaa massaa, mutta se kiteytyy sangen joutuisasti. Hyviä etukäteisvalmisteluja ei voi korvata, sillä niiden jälkeen on nopeiden päätösten vuoro.

Mutta osaa lasi oikutellakin. Veistoon siitä ei ole, ja lasin erikoisin piirre eli sisätila – se, että lasin sisään näkee – asettaa omat ehdonsa. Markku Salo noituu nykysuuntausta, joka suosii ihan kirkasta lasia.

– Sellaisen lasin toteutus voi olla todella vaikeaa. Miksi kuplat halutaan ehdoin tahdoin siivota pois? Minusta ne ovat osa lasin luonnetta.

- Minulle lasi on sopinut hyvin. Meillä on antoisa kumppanuus! Mutta en tosiaankaan halua liioitella sen merkitystä muotokielenä omassa elämässäni. On osaltaan sattuman kauppaa, että

minusta tuli juuri lasimuotoilija. Ennen Nuutajärveä suunnittelin muun muassa televisioita. Sitten täällä sattui olemaan paikka auki, suunnittelija tuumii vaatimattomaan tyyliinsä.

Vaativuus on turhaa. Markku Salon lukuisat menestystuotteet, palkinnot ja kiitosta keränneet näyttelyt ovat ihan muuta kuin sattuman satoa. Ne kertovat taidosta, lahjakkuudesta ja tekemisen riemusta. Hän on voittanut muun muassa pohjoismaisen Georg Jensen –palkinnon sekä Valtion taideteollisuuspalkinnon. 1990-luvun alussa myönnetty taiteilija-apuraha mahdollisti heittäytymisen vapaaksi taiteilijaksi teollisen suunnittelun rinnalla.

Laisia rakennelmia

– Kyllähän tässä tekemisen muodossa pystyy omia ajatuksiaan jalostamaan paremmin kuin päivittäisessä sarjatuotannossa, vaikka vapaallakin taiteilijalla on omat paineensa, Markku Salo tunnustaa.

– Viime ajat olen ollut innostunut pâte de verre –nimisestä tekniikasta, jonka avulla voin itse työstää lasimurskasta valmiita teoksia.

Saloa kiehtovat nyt ihmisen ja luonnon lukemattomat konstruktiot, olivat ne sitten pitsikudelmia, kirjekuoria, kajakkeja tai hyönteisten siipiä. Hohtava lasimurskapinta hämää katsojaa. Se näyttää seitinohuelta, mutta tuntuu sormissa lujalta kuin paksu lasi – ja paksua se onkin.

Yksi parhaista näyttelymuistoista liittyy pari vuotta sitten Soulessa pidettyyn Glass Garden –näyttelyyn.

– Eteläkorealaiset olivat aivan ihania, vastaanotto oli todella lämmin!

Salo arvioikin, että tulevaisuudessa itäiset maat tulevat kunnostautumaan lasitaiteessa.

– Sellaisissa maissa kuin Japani ja Korea on niin vahva keraaminen kulttuuri, ettei lasille ole juuri jäänyt sijaa. Nyt kiinnostus on herännyt, ja kun tietää, miten upeaa jälkeä he saavat aikaan keramiikassa, lasiltakin voi odottaa paljon. On sääli ajatella, miten yksipuolinen kuva meillä suomalaisilla on Koreasta – maan nimi yhdistyy helposti vain huonoon laatuun ja halpatuotantoon.

Lasimestari metsällä

Markku Salo asuu mielellään maalla. Lasikylä tarjoaa työrauhan. Nuutajärven pittoreskissä ruukkimiljöössä työn kannalta tärkeät asiat ovat myös kätevästi lähellä, ja kaupunkiin, Tampereelle, pääsee tuossa tuokiossa, Helsinkiinkin joutuisasti.

– Maaseutua on vain osattava hyödyntää ja siihen on tutustuttava, jos siellä aikoo olla ja elää. Minä luulen onnistuneeni siinä aika hyvin. Täällä on fantastiset mahdollisuudet rytmittää syömisensä luonnon kiertokulun mukaan. Samalla myös tietää, mitä syö. Haemme yhdestä paikasta maidon, toisesta munat. Loppukesä on marjastus- ja sienestysaikaa.

Lasi on herkkää materiaalia, helposti särkyvää, tarkoin hallittavaa. Vaikka valmistus vaatisi koviakin otteita, lopputulosta pitää varoa kuin pientä lasta. Siksi Markku Salon mieluisin harrastus yllättää: hän käy metsällä.

– Sekin liittyy minulla tähän, että haluan tietää, mitä syön. Metsästä esimerkiksi hirviä ja peuroja. Jo vain, kyllä minä ne itse nyljen ja linnut kynin. Hidasta puuhaahan se aluksi on, mutta tekemällä oppii. Metsästäjäporukan kokeneemmat miehet ovat opettaneet.

– Ikinä en ole syönyt niin herkullisia maksapihvejä kuin ne ohuen ohuet viipaleet, jotka itse kaatamani peuran maksasta vuolin ja paistoin.

Kulkeeko Ronja-koira, perheen vaalea labradorinnoutaja, mukana jahdissa?

– Ronja on koirista säysein, kuin isäntänsä, tykkää syödä ja nukkua. Ei siitä oikein metsästysoiraksi ole.

Tavallisuuden taikaa

Maalla elämästä puuttuu turha sählinki. Sellainen sopii Markku Salolle, joka kertoo nykyisin yhtä enemmän pyrkivänsä ”löytämään asioita tavallisuudesta”, yksinkertaisesta elämästä, jossa onnen perusainekset ovat koko ajan läsnä ja lähellä.

– Nuorempana tietysti luin kovasti alani lehtiä ja hain tietoisemmin vaikutteita. Sellainen vaihe täytyy käydä läpi, kun määrittelee omaa paikkaansa.

– Viime vuodet ovat kuitenkin olleet karsimisen aikaa. Taidenäyttelyihin haluan mennä, mutta muuten en tavoittele väkisin tietoista toimintaa; ei minulla ole mitään systemaattista inspiraation etsintää. En yritä liian vaikeasti, vaan annan asioiden lipua ohitseni ja katson, mitä tapahtuu.

Markku Salo pitelee kädessään Jano-pikariaan. Millaisista laseista muotoilija itse nauttii aamuisen tuoremehunsa? Onko kodin keittiö silkkaa Saloa?

– Kuule, ei todellakaan... meidän keittiössä on niin sekalainen seurakunta astioita, ettei sitä uskoisi. Sinne ovat vuosien varrella löytäneet tiensä prototyypit, kokeilut sun muut. Otan sen lasin, jonka käsi aamulla ensin hyllyltä hamuilee.